

SLOVENIJA

Dopisi in časniki naj se pošiljajo na poštni predal 259, Ljubljana

Naročnina četrletno 15 Din,

za pol leta 30 Din,

za vse leto 60 Din,

Posamezne številke 1.50 Din.

Za inozemstvo celoletna naročnina 90 Din.

Kranj, 7. januarja 1936.

U p r a v a: Kranj, Strossmayerjev trg št. 4.
Poštočkovni račun

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo.

Oglasi po tarifi.

Tiska tiskarna Tiskovnega društva v Kranju

Predstavniki tiskarne France Uhernik, Kranj.

Slovenec in Hrvat

(Kritičen dvogovor, ki se ni vršil, pa bi se lahko bil.)

Slovenec: Zavedni Slovenci imamo svoje nazore o današnjem političnem razmerju našega naroda do hrvaškega. Nismo z njim zadovoljni. Zelimo si večjega medsebojnega zaupanja in tesnejšega sodelovanja. Odkrita beseda lahko odstrani marsikatero oviro. Zato vas prosim, da poveste povsem prostodušno svoje mnenje o stvari.

Hrvat: Hočem biti odkrit, ker tako želite. Slovenska politika je dostikrat vzbujala našo nevoljo. Razmere so take, da bi morali biti Slovenci naši naravni politični zavezniki. A kolikokrat ste se pustili politično izigravati proti nam in ste nam s svojo nedosledno in kompromisarsko politiko padali v hrbet. Ne bi bilo treba, da smo tam, kjer smo, če bi bili hodili Slovenci svojo ravno in samostojno pot.

Slovenec: Priznavam, da je dobršen del krivde na naši strani, dasi zadeva ni tako preprosta. Ker pa si od rekriminacij nič ne obetam, vas bi samo opozoril, da danes nihče bolj od Slovencev ne uvideva neogibne potrebe, da se hrvaško vprašanje čimprej reši in sicer reši v sporazumu s hrvaškim narodom. Brez pridržka priznavajo, da je danes hrvaško vprašanje prvo in najvažnejše vprašanje državne politike.

Hrvat: Prav iz vašega odgovora vidim, da nas še marsikaj loči. Vaše gledanje na naše vprašanje se mi ne zdi jasno. Kako mislite sodelovati pri reševanju našega vprašanja, če niti svojega lastnega niste pravilno postavili. Zakaj se sploh Slovenci toliko brigate za hrvaško vprašanje kot državnopolitično vprašanje? Državnopolitično naj rešujejo zadevo tisti, ki i-

majo državno oblast v rokah.

Slovenec: Mislim, da razumem, kaj ste hoteli povedati, a vendar bi želel, da poveste jasneje kam merijo vaše besede.

Hrvat: Ne želimo vas videti kot „posredovalce“, ki se po potrebi znajo tudi okoriščati s položajem, ki smo ga ustvarili mi, raje bi vas vi deli kot sobojevnike v eni in isti bojni vrsti. Zelimo, da bi naše in svoje vprašanje tako pojmovali, kakor ga pojmujejo mi. Hryaško vprašanje je za nas načelno narodno vprašanje, je vprašanje, kako urediti sožitje našega naroda z drugimi narodi v državi, da bomo vsi zadovoljni. To se da doseči edinole z neposrednim sporazumom med narodi, oziroma od naroda do naroda, ne pa tako, da se nekdo kot predstavnik države pogaja z nami, ko smo vendar sami tudi važen del države.

Slovenec: Pritrjujem v polnem obsegu. To je tudi naše stališče.

Hrvat: Pri tem pa je za nas najvažnejše hrvaško stališče. Čim bolj boste spoznali svoj položaj, tem bolj boste razumeli našega in tem dragocenejši politični zaveznik nam postanete. Slovenci ste po našem mnenju sami največ krivi, če ne predstavljate v svetu in državi tega, ker je za varstvo, moč in rast naroda potrebuje prednosti in civilizacijski stopnji morali.

Slovenec: Prav dobro! To neprestano trdimo sami, a naši jugoslovenci nam zaradi tega očitajo tesnosrčnost in separatizem. Kaj pravite vi na tak očitek?

Hrvat: Prav vseeno nam je, kako se označuje neka politična smer, samo da je prava in narodu koristna. Neka imena služijo samo kot

strašilo za politične nasprotnike. Marsikatera politika, ki si nadeva videz velikopoteznosti, je v resnici zelo kratkovidna. V narodni državi mora politika, ki je koristna narodu, biti koristna tudi državi. Zakaj smo za državo? Zato, ker jo za varstvo, moč in rast naroda potrebujemo. Iz tega razloga moramo tudi državi dati, kar za svoj razvoj, ugled in svojo funkcijo potrebuje. Če živi v neki državi več enakopravnih narodov, se morajo ti svobodno sporazumeti, koliko mora vsak od svoje narodne suverenosti odstopiti v korist državne skupnosti. Za narod, ki ni enakopraven, predstavlja država samo pogojno vrednoto. Mali narodi so navezani na politično in gospodarsko sožitje. To sožitje pa je mogoče le pri doslednem izvajanju narodnega načela, ki priznava vsakemu narodu enakopravnost in pravico narodne samoodločbe ter izključuje vsak nacionalistični hegemonizem enega naroda. Kar narode bolj ko vse drugo politično veže, to so na eni strani etična načela medsebojnega spoštovanja in pravičnosti, na drugi strani stvarne koristi. Načelna politika ne izključuje stvar. Slovenci radi očitate nam Hrvatom, da smo nerealni politiki, a ne pomislite, kje bi Slovenci danes bili, ko bi Hrvati posnemali vašo „realno“ politiko. Prava, načelna narodna politika je hkrati tudi najrealnejša. Do tega spoznanja pridete prej ali slej tudi Slovenci.

Slovenec: Vidim, da se v glavnih stvareh zlagamo. To je važno za nadaljnja prizadevanja po medsebojnem zblizanju Hrvatov in Slovencev. Vendar se mi dozdeva, da naše razmere preveč poenostavljate in jih preveč merite po svojem merilu. Slovenci se resno trudimo, da bi vas razumeli in smemo pričakovati, da se tudi vi skušate živeti v naše razmere. Ob drugih pogojih ko vi smo kot narod zoreli. Razmeroma

Okoli prepisovalnih „podvigov“

Naše poročilo o plagiatu Lammerjevega sestavka „Matterhorn“ v „Jutru“ je naredilo precej šundra. Vsa stvar je poučna tudi zategadelj, ker kaže precej naravnost moralno in umsko raven nekega dela našega časnikarstva.

Takoj uvodoma naj tudi poudarimo, da bi se bila dala stvar opraviti na kratko in da bi ne mogel nihče „Jutru“ po pravičiji kaj očitati, če bi se bilo takoj od vsega začetka zavedlo svoje dolžnosti in obrnilo od nepoštenega prepisovalca.

Toda pojdimo po vrsti!

Prvi je omenil plagiati in naše poročilo o njem „Slovenec“ in ga med drugim takole „dopolnil“:

„Bral ga je tudi neki T. M. (naš poročevalec, ured.), kateremu pa se je takoj zdel sumljiv. Skoraj cel mesec ga je obračal na vse strani in sedaj je v „Sloveniji“ priobčil, kaj je odkril...“

K tej „dopolnitvi“ nekaj stvarnih in načelnih besed.

Nam je prostor strogo odmerjen: enkrat na teden po štiri strani. In če bi se nam nagrmadilo gradiva do stropa in če bi bilo še toliko važnega vmes — čakati bi moralo, da se razvrsti v naš list s časom in prostorom.

Mi tudi nismo novičarji. Sleherni dogodek opazujemo in obravnavamo z načelnega stališča, in načelne važnosti naj bo zategadelj vsaka stvar, tudi če jo zgolj beležimo. Nedognane, nedozorele stvari smo zato dostikrat namenoma odlagali. A prav tako tudi stvari, katerih važnost je če že ne zmeraj, pa vsaj dalj časa enakomerna. Tudi to stališče nam nalaga drugačen vrstni red, kakor novičarjem, ki jim gre na uro in dan. Tistega, ki mu gre za načela, taka stvar ne moti, kajti načela niso nikoli v zamudi. Če bi pa katerega le motila, je to do-

kaz, da mu ni za načela, ali pa da mu neka načela niso všeč, pa bi se jim hotel izmakniti.

Seveda, popolnoma mimo „aktualnosti“ ne more nihče. Toda ta velja za nas samo, kadar je važno, da imajo bralci zadevo še v spominu, ali če gre za to, da odbijemo kak napad. To samoumevnost moramo dostaviti zategadelj, ker bi sicer utegnili priti kak težak peresa v skušnjava in natezati svojo umsko bistrino ki se ji še brez tega vidi dovolj razločno na plitko dno.

Kdor pozna in bere naš list — in vsak ki sklepa iz njega in sodi o njem, ga mora poznati in brati — ta je lahko videl, da je prav zadnje tedne še več sestavkov izšlo s časovno zamudo, tako na primer v isti številki, kakor poročilo o plagiatu, sestavek o demokraciji in strankarstvu, ki je v bistvu polemika z nekimi nacionalističnimi listi. Gradivo se nam je pač kopičilo, kopičilo tako, da smo morali nekajkrat pretrgati celo oba podlistka, četudi smo vedeli, kakor ve vsak, da smo s tem precej oslabili njuno zanimivost. In če bi ne bila med tem nekajkrat prav odločno posegla „višja sila“ vmes in nam razredčila predelov, bi bili bržkone morali to prepisovalno zadevo še odložiti za eno ali več številok.

Naš poročevalec pa je na vse povrh že takoj v uvodu svojega sestavka, dovolj razločno povedal, da si je bil glede dejstva plagiata že takoj od začetka na jasnem in da je takoj vedel, da gre vprav za prepis Lammerjevega „Matterhorna“.

Zmeraj je šel naš list, so šli njegovi sodelavci svojo ravno, odkrito pot, in prav nam ne more nihče očitati, da smo se le malo odmaknili od nje. Zato ga pa tudi ni, ki bi smel kar tako na slepo, proti resnici, celo proti videzu neresnice, dvomiti nad našo besedo.

„Jutro“ bi bilo menda najraje spočetka molče slo mimo cele sitne zadeve, zato je bilo kar tiho. Zdaj, ko je bila pa že toliko razglašena, le ni smelo biti tiho. Njegov odgovor pa je vreden, da si ga ogledamo od blizu.

„Jutro“ torej piše:

„Nedavno je bil v našem listu priobčen članek pod naslovom: „Nesreča na Matterhornu. Tragičen doživljaj mladega slovenskega turista leta 1887.“ Članek nosi podpis dr. E. T. in je bil zanj nakazan tudi honorar piscu izven redakcije. Preteklo soboto nas je neki tednik opozoril da sestavek občutno diši po plagiatu. Ko pravimo „opozoril“, mislimo na rovtarsko hruljenje omenjenega tednika, ki pa mu sicer ni zamere. Gospodje, ki ga pišejo, pač ne morejo iz svoje sirove in robate kože.“

Vsak, ki nas le malo pozna, — in le tisti ki nas pozna, sme soditi o nas. — ve, kako smo bili prav mi tisti, ki smo bili v svojem boju zmeraj dostojni, odkriti, pošteni. Kajti tudi to dostojnost v boju štejem med stvari, ki naj odlikujejo pravo slovenstvo, pravega slovenskega človeka. Seveda, k odkritosti spada tudi, da imenujemo vsako stvar s pravo besedo, kakor jo imenuje naš slovenski jezik in laži ne moremo imenovati resnice, pa če bi tudi kdo imel to za še tako rovtarsko besedo.

„Jutro“ torej zmerja: rovtarsko hruljenje, robatost, sirovost. Že to je slabo znamenje. Zmerjanje dokazuje samo, da zmanjkuje razlogov in dokazov. Zakaj naj bi bili „rovtarsko hrulili“ mi, ki smo imeli dokaze, ki smo te dokaze tudi dali vsakemu na znanje in razpolaganje? Ne zmerjanje, hruljenje, to ni naša navada, že ker nočemo s takšnimi načini slabiti moči in prepričevalnosti svoje besede. Kajti stara je resnica: Kdor zmerja, nima prav. Mi pa imamo prav, zato ne zmerjamo.

Vendar smo hoteli biti vestni in natančni. Morebiti je le ušla našemu poročevalcu kaka

kratka je pot našega zavestnega narodnega življenja. Nimamo istega zgodovinskega izročila, ko ga imate vi. V kratki dobi pa smo z lastno močjo toliko ustvarili, da smo si svesti, da si unitaristi ne bodo nikdar osvojili tega stališča, ker ne priznavajo ne hrvaške ne slovenske narodne individualnosti.

Hrvat: Naš narod za njih mnenje ni nikdar vprašal in se zanj ne meni. Ni je šile na svetu, ki bi mogla odrekati ljudskemu občestvu, ki se čuti kot narodna individualnost, narodni značaj. Vsako filozofiranje v tej zadevi je za nas mlatenje prazne slame. Abotna je misel, da bi nekim političnim ciljem, ki niso naši, žrtvovali katerokoli narodno vrednoto.

Slovenec: To sem hotel slišati. Tako mislimo tudi mi. Očitajo pa nam zato, da zastopavamo koristi države in jih umetno ločimo od narodnih.

Hrvat: Naše stališče v tem oziru je preprosto in jasno. Ne gre za koordinicijo narodnih in državnih koristi, gre zato, katere koristi so prvotne in katere drugotne. Država dobiva svoj smisel in svoje etično opravičilo kot politično pravna organizacijska oblika in služabnica naroda. Za narod predstavlja država tem večjo vrednoto, čim bolj služi njegovemu razvoju in napredku. Naš odnos do države nam je narekovan po naših narodnih vidikih in koristih. Državna korist kratko in malo ne more priti z narodno navzkriž, dokler je resnično državna in nele korist ene skupine, enega razreda ali enega privilegirane naroda.

Slovenec: To je povsem naše gledanje. Zaradi tega pa nam odrekajo naši politični nasprot-

nika državotvornost, oziroma pravijo, da je naša državotvornost pogojna.

Hrvat: Te besede v svojem političnem besednjaku nimamo. Menda služi edino za to, da se politično zlorablja. Nam pomeni državotvornost toliko kakor politična zrelost. V tem pogledu pa Slovenci res ne prednjačite. Kot predinci ste sicer zelo dobri državljani, ker ste vestni, zanesljivi delavci, izvrstni organizatorji, napredni gospodarji in dobri davkoplačevalci, politično pa se mi zdite neodločni in nedozoreli. S tem, da tako radi polagate svojo usodo v druge roke, niste koristili ne sebi, ne nam in ne državi.

Slovenec: Sami prav dobro vemo, kje so naše napake in kje smo v preteklosti grešili, vendar nas le miče zvedeti, koliko se vaši nazori zlagajo z našimi in kakšna naj bi bila naša politika, da bi prihajala vaši nasproti.

Hrvat: Nič drugega ne bi želeli, ko da si nehate beliti glavo s hrvaškim vprašanjem in da postanete za vas slovensko vprašanje najvažnejše, kakor nas ni treba biti sram pred drugimi narodi, če nam je hrvaško vprašanje poglavito. Naša pomanjkljiva politična zavest ima svoje zgodovinske razloge, ki jih tu ne morem razlagati. Ne moremo čez noč premagati vseh psihičnih in drugih ovir za popolno politično zavest, a zgodovinski razvoj narodov se ne meri po desetletjih. Današnja doba naše navidezne ali dejanske politične nemoči je očitno prehodna. Naš politični razvoj gre v pravo smer. Dajte nam samo časa. Kjer se seje, mora priti tudi žetev.

O monopolizaciji šolskih knjig

O tem predmetu je na pobudo Prosvetne zveze obširno razpravljalo dne 22. prosinca t. l. g. prof. dr. J. Šolar v verandni dvorani hotela Union pred zbranimi zastopniki naših šol. Nimam namena, kritično ocenjevati vestno sestavljeno poročilo gospoda predavatelja. Upam pa in želim, da priobči gospod predavatelj dr. J. Šolar svoje vzorno poročilo v celoti v kakem strokovnem glasilu, da bo mogoče tudi tistim, ki se večera niso udeležili, poglobiti se v to za naše slovenske šole tako važno zadevo. Porabiti hočem le priliko, da opozorim še na nekatere podobne pojave v našem šolstvu.

S stališča slovenskega šolnika izjavljam, da nam je g. dr. Šolar govoril iz srca, ko je dejal, da je razpis novih učbenikov za nas neizvedljiv, dokler ni podana možnost, da se pri sestavi rokopisov upoštevajo razmere naših šol. Zelo srečna je zaključna misel g. dr. Šolarja, naj se razpis, kolikor se tiče slovenskih šol oziroma šol v naši banovini, odstavi z dnevnega reda ter odloži do takrat, ko bomo imeli po decentralizaciji splošne uprave priliko, o naših prosvetnih zadevah razpravljati in odločati v Ljubljani. Takrat naj o tej zadevi razpravlja in odloča zbor strokovnjakov-profe-

sorjev naših šol in znanstvenikov univerze. Obetana banovinska samouprava bo gotovo imela za upravljanje prosvetnih zadev svoj forum in ta naj odloča o učbenikih naših šol in naj tudi o osnove za izdajo takih knjig, da bo tudi v gospodarskem oziru stvar rešena tako, kakor gre z ozirom na težke žrtve, ki jih nalaga šolanje naše mladine staršem. Izkušeni pedagog upokojeni prosvetni inspektor J. Wester je to misel dr. Šolarja označil kot edini način rešitve, ko bo, kakor je do leta 1924 višji šolski svet ali kakor se bo že imenoval prosvetni forum banovinske samouprave, mogel po svojih organih razpravljati in ukrepati o naših prosvetnih zadevah.

Da spada v roko našega dijaka v Sloveniji za bodisi katerikoli predmet le slovenski učbenik, o tem med našimi ljudmi, ki so brez predsodkov, sploh ni treba govoriti. Kdor zahteva kaj drugega, ta ni naš človek, pa naj bi bile tiste druge knjige pisane tudi v srbohrvaščini. Za izobrazbo v lastnem materinskem jeziku smo se že dovolj borili, žalostno je samo, da se moramo še vedno in vedno znova. Treba je le, da se tega tudi zavedajo tisti, ki imajo o tem sedaj besedo in ukrep. Pravo zedinjenje

Srbov, Hrvatov in Slovencev, ki je danes še tu in tam alfa in omega vse javne uprave, bo doseženo še le takrat, ko bo Srb, Hrvat in tudi Slovenec čutil, da o njegovih zadevah odloča le suverena volja lastnega naroda.

Da pa pridemo do tega, ne smemo naši mladini iz duše trgati tega, kar je osnova prave narodne vzgoje; vere v lastno narodno samobitnost. Naša prosvetna uprava pa je v tem oziru že marsikaj zagrešila in bi z izvedbo razpisov novih učbenikov ob sedanjih razmerah število takih ukrepov le pomnožila. Sem spada tudi ukrep o šteju od „dvajset“ dalje v obliki, kakor je lastna srbohrvaščina. Oče tega ukrepa niti pomislil ni, da zahteva s tem od otroka osnovne šole, da se izneveri svoji materi, ko mora po zahtevi učitelja šteti drugače, kakor je to slišal mater. Do kakšnih nepravilnosti v računskem pouku in direktnega jezikovnega nasilja to dovaja, more presoditi le šolnik, ki ima v tem izkušnje. Par cvetk iz računskega pouka naj pokaže vso nesmiselnost. „Meseca prosinca sme družina uradnika od vsote, določene za prehrano, na dan porabiti le enotridesetprvino.“ (Ulomek: $\frac{1}{31}$). Ali morda tridesetdvojnino? — Učenec, ki zagreši „enaintridesetino“, greši zoper državo! — Ali: „Teden je petdesetdrugina leta.“ (Ulomek $\frac{1}{69}$). Ali morda petdesetdvojnina? Beseda dvaindesetina je prepovedana. — Ali: „Ena ura je dvajsetštirina dneva.“ (Ulomek $\frac{1}{24}$). Beseda štiriindvajsetina je prepovedana. — Zaradi takih nesmiselnih tvorb se mora učenec izražati tako, da se jim izogne in to je jezikovno nasilje. Če pa kdo misli, da se ulomek $\frac{1}{24}$ lahko čita: enadvajsetčetrtnina in ulomek $\frac{1}{69}$ enapedesetpolovica, pride v nasprotje z matematiko: pri ulomku $\frac{1}{31}$ pa sploh ni druge oblike, kakor že prej navedeni dve.

Ker je prof. dr. Šolar govoril tudi o pouku srbohrvaščine na naših šolah, naj navedem še nekaj, kar kaže, da tudi glede tega ni vse tako, kakor bi moralo biti. — Srbohrvaščina je tako sorodna slovenščini, da je prav lahko doseči, da si slovenska mladina že v osnovni šoli prilasti neko mero pasivnega znanja tega jezika, kar bi naj za tiste množice naroda, ki dovrše svoje šolanje z osnovno šolo, tudi zadostovalo. Več za to mladino tudi treba ni. Slovenec naj razume Srba in Hrvata in ta dva Slovence, pa je sporazum dosežen! Da bi pa že osnovna šola naučila Slovence, da bi mogel pravilno govoriti in pisati srbohrvaščino, kaj takega more zahtevati le tisti, ki se mu niti ne zdi, kako težko poglavje srbskohrvaške slovnice je n. pr. glagol in pa naglas tega jezika za Slovence. Pa poglejte učbenike srbohrvaščine za naše osnovne šole! Mesto da bi začeli z lahkimi srbskohrvaškimi berili v latinici gojiti sluh za bratovski jezik, začno z elementarnim načinom pouka v čitanju in pisanju cirilice, kakor da je čitanje in pisanje cirilice že znanje srbohrvaščine! To spominja na način poučevanja nemščine po slovenskih šolah pred Schreiner-Bezjakovo reformo tega pouka v de-

preostru, torej krivična beseda. Nekaj osnove mora vendar celo „Jutro imeti, ko tako piše.

Prebrali smo torej ves sestavek „Nesreča zaradi Matterhorna“ natančno, od konca do kraja. Pa smo samo videli, da je „Jutrova“ zanesljivost še mnogo manjša, kakor smo doslej mislili, ki je vendar nismo nikoli cenili visoko. Če bi imeli opraviti z resnim in resnicoljubnim listom, bi ga pozvali, naj nam pokaže v celem sestavku en sam primer „rovtarskega hruljenja, sirovosti, robotosti.“ Pri „Jutru“ bi bil seveda tak poziv zastoj. Vedoma je napisalo neresnico, pa je ne more kar takoj preklicevati. Saj mu še tako malo verjamejo.

Mi vsaj od začetka nismo dvomili, da je „Jutro“ prepisovalcu nasedlo. Če že ne iz drugega vzroka, pa vsaj iz bojazni pred blamažo, ki sledi le prerada podobnim stvarim. Zato je bilo „Jutro“ v tistem poročilu omenjeno samo, ko je bilo navedeno kot list, v katerem je plagiat izšel, in ko je bilo h koncu povabljen, naj stvar pred javnostjo razjasni. Pa še v tem vabilu je bila po tiskarski nerodnosti vrsta z njegovim imenom izpuščena. „Jutro“ je bilo torej imenovano samo tolikokrat, kolikorkrat je bilo najmanj treba in kakor je v Evropi in med Evropeci navada — vse ostalo je bilo naslovljeno naravnost na nepoštenega prepisovalca.

Ne, če se toliko išče, „Jutro“ samo se ne more čutiti prizadeto. Ker se pa vendarle razburja, ga je očitvidno zbolelo, da smo razkrinkali njegovega prepisovalca. Njega bi torej hotelo braniti pred našim „rovtarskim hruljenjem“. Zaradi katerih besed se torej utegne čutiti prepisovalec užaljenega?

Ali morebiti zato, ker ga imenujemo podvigarja. Toda s pristno jugoslovensko besedo „podvig“ označuje vendar plagiator sam svoja „dejanja“.

Ali je pa morebiti razžaljeno „Jutro“, ker smo označili prepisano stvar za prepisarijo?

Gotovo, za poštenega pisatelja bi bila ta beseda žaljivka, in ne bi bilo dovolj ostre besede, ki bi nam jo lahko po pravici zalučal nazaj. Mi smo pa dokazali, da gre za pravi prepis — ne „diši samo občutno po plagiatu“, drago „Jutro“! Kako naj bi pa po njegovem imenovali prepis, da bi ne bilo rovtarsko? Mar takole: izviren poskus neizvirnega ustvarjanja? Mi pa tako res ne znamo. Zato bomo prej ko slej imenovali neumnost neumnost, ne pa morebiti delno pomanjkanje genialnosti, in goljufijo goljufijo, ne pa izraz višje gospodarske spretnosti.

Dalje pravi „Jutro“: „Na to opozorilo smo takoj uvedli preiskavo, kajti pisec dr. E. T. je konkretna oseba in ni člen naše redakcije. Zato na slednjo ne more pasti niti senca očitka.“

Že zgoraj smo povedali, da ni bilo „Jutro“ v tistem poročilu več omenjeno, kakor je zahtevala pač vsebina poročila.

Res je tudi, da se kaj podobnega lahko vsakemu listu pripeti. Toda dolžnost vsakega poštenega človeka in lista je, da stvar preišče neutegoma in da izroči tistega, ki je kradel sad tujega peresa, javnemu zaničevanju. Tega pa „Jutro“ ni storilo.

Poslušajmo še, kako se „Jutro“ opravičuje: „Uredniki pač niso enciklopedisti, ki bi morali imeti v malem prstu vse publikacije obširnega nemškega slovstva, posebno iz tako specialne stroke, kakor je alpinistika.“

„Jutro“ se opravičuje, pa se s tem že tudi vsaj podzavestno obtožuje. Res, nihče ne zahteva od njegovih ljudi, da poznajo vse planinsko slovstvo, tudi Lammerja ne, čeprav je ta med najbolj znanimi. Ali kljub temu ni brez krivde. Kajti še danes so slovenski visoki planinci, kakor velika družina, poznajo se med seboj, in tudi drugi jih poznajo. Še bolj velja to za tiste čase, ko je oficijelno slovensko planinstvo razglašalo sleherno strmo planinstvo za samomorilstvo. Pa da slovenski planinci ne bi vedeli

za dejanje, ki je končalo z nesrečo na takšnem izrednem vzponu, da ne bi poznali človeka, ki je mel bojda toliko znamenitih znancev — planincev! Vsaj nekoliko bi bilo „Jutro“ moralo podvomiti ob tej tako čudni stvari, ki si jo je celo prihranilo za božično številko. In prvo vprašanje bi mu bilo prineslo jasnost in gotovost.

V naslednjih besedah se je „Jutro“ srečalo s „Slovencem“:

„Razen tega urednik nima časa, da bi obračal rokopolis po mesec dni in spraševal okoli kakor je po ‚Slovenčevem‘ zadržilo delal T. M., ki je odkril čudno podobnost med sestavkom dr. E. T. in spisom nemškega pisatelja Lammerja.“

Zanesljivost „Slovenčevega“ poročila v tem pogledu smo osvetlili že zgoraj. Pričakovati je bilo, da bo „Jutro“ to njegovo „informacijo“ pograbilo z obema rokama in porabilo, da se opraviči. Glejte vendar, „Slovenec“, ki to ve, pravi, da so tam okoli „Slovenije“ tuhtali cel mesec, če gre za plagiat in kaj je z njim. Pa naj nas zadene krivda, ki imamo časa komaj za zgolj državotvorne zadeve!

Zdaj bi pa človek res že pričakoval, da pove „Jutro“, če gre pri tistem sestavku za prepisovanje ali ne gre. Pa beremo tole:

„Kakor že rečeno, smo storili vse potrebno, da dobimo avtentična pojasnila. Izkušstvo nas namreč uči, da omenjenemu tedniku in njegovemu pobratimu (kdo je neki to? Ur.) ne gre vera, kadarkoli zavijeta po svoje.“

Ne, to ni res, da bi bilo „Jutro“ storilo vse potrebno. Naš poročevalec je res dovolj razločno označil knjigo, izdajo in stran, in v vsaki večji knjižnici, v vsaki boljši knjigarni bi mu bil Lammerjev „Jungborn“ na razpolago. Mimogrede, v pol ure, bi se bilo lahko poučilo, da nam gre vera in dalo svojim bralcem „avtentična pojasnila“. Pa jih ne da in ne da. Že ve zakaj.

(Konec prihodnjič.)

vetdesetih letih minulega stoletja, ko so učenca, ki je gladko čital gajico-latinico, začeli dolgočasiti zopet z elementarnim poukom v branju gotice, namesto da bi že pismenemu učencu v latinici predočili besede in stavke novega jezika. Imenovana slovenska pedagoga sta s svojo reformo pred 40 leti ta nesmisel odpravila, a danes ga ob pouku srbohrvaščine zopet uvajajo. Pri tem so pa sestavljalci teh učbenikov tako pedantni, da zahtevajo od naših otrok tretjega šolskega leta, da se trudijo v izrekanju specifično srbohrvaških glasov n. pr. mehkega č, dj in dž, ki jih še dober slovenski jezikoslovec ne pogodi, ako nima prilike živeti med narodom, ki te glasove res rabi v svojem govoru. Osivel sem v šolski službi, čital cirilico že v Podgornikovem „Slovanskem svetu“, imel opravka z neštevilnimi spisi, pisanimi in tiskanimi v cirilici, pa če pridem v Zagreb ali Bel-

grad, se dobro zavedam, kako težko je govoriti srbohrvaščino, ker je naglas tega jezika za nas Slovence težava, ki je menda nikdo ne zmore, vsaj ne brez daljšega bivanja med pripadniki srbskega ali hrvaškega naroda. — In tako znanje zahtevati od našega učenca osnovne šole? Čemu? Da nastaja iz tega tista mešanica, ki se ji muza Srb in Hrvat?

Pasivno razumevanje srbohrvaščine naše mladine, ki zaključuje z osnovno šolo svoje šolanje in vice versa slovenščine srbohrvaške mladine istega obsega šolanja popolnoma zadostuje za bratovski sporazum. Za doseg tega smotra pa so sedanji učbeniki srbohrvaščine za slovenske osnovne šole neprimerni. — Kako je urejeno recipročno razmerje te stvari na srbohrvaških osnovnih šolah, mi ni znano. Ali je sploh urejeno?

Slovenski šolnik.

OPAZOVALEC

Izbran fižol

6.

Ponarejena znamenitost.

Jugosloven Stojanović je prepričan, da je njegov edinstveni pravopis izvirna misel. Pa se moti. Kar pogledate različne napise po naši deželi, na katerih se uporablja njegova „Ciro-latinica“ z edino spremembo, da se menja po po celih besedah. Vsi ti napisi so se porodili za časa JNS, katere pripadniki pa z ozirom na gromki smeh, ki je sprejel Stojanovićevo „Budućnost jugoslovenstva“, tiščijo njegov pravopis od sebe.

7.

Čuden oklic.

Prejel sem oklic narodno-obrambnega društva in položnico. Dvakrat, tudi trikrat sem ga prebral, pa vendar nisem našel v njem tiste besede, ki sem jo najbolj iskal: Slovenci!

Oklic in položnica sta romala v koš.

8.

Kako je lep — politični penzion!

O dr. Marušiču so govorili, da je po kresu iskal zvez z dr. Mačkom, da pa se je opek. Bodi res, kakor poročajo, se je opek zadnjič še z dr. Mačkom, ki ima samo isti monogram, kakor zagrebški.

9.

Une petite leçon de finese.

Ker je naš sodelavec opozoril javnost, da je doživljal slovenskega turista na Matterhornu verjetno, oziroma prav gotovo ponaredba, se „neki ali omenjeni dnevnik“ ni upal zatajiti te možnosti. Ni si pa mogel kaj, da ne bi nas, t. j. „neki ali omenjeni tednik“ zaznamoval sledeče: „Ko pravimo ‚opozoriti‘, mislimo na rovtarsko hruljenje omenjenega tednika. Gospodje, ki ga pišejo, pač ne morejo iz svoje robate in sirove kože.“

Dvomimo sicer, da bi bilo zelo „gentlemanlike“ (po pogrebu v Londonu znamo tudi malo angleško), ako poudarjaš, da si za sumljivi članek nakazal piscu honorar, tega pa nismo vedeli, da gre naš „neki omenjeni tednik“ tako zelo na živce glavnemu dnevniku neke banovine, da je šel in pobožal kožo gospodov, ki pišejo v naš list. Omenjeni dnevnik očitno ne ve, da je sirov samo — strahopeten človek. O zadnji lastnosti pripadnikov stranke, ki je več let da vila slovensko ljudstvo in kateri je bil omenjen ni dnevnik res glavni strelovod vsestransko zavarovane korajže, bi smeli reči, da je bila podobna rovtarskemu hruljenju in da je tičala v robati in sirovi koži.

Slovenski narod je strnjen

V Ljubljani je sestavil akcijski odbor spomenico zoper izrivanje slovenskega jezika iz šol v Sloveniji in jo bo poslal prosvetnemu ministru v Beograd. To spomenico je takoj podpisalo, kakor smo že poročali, 23 najvažnejših slov. kulturnih in gospodarskih ustanov od slov. vseučilišča do Zbornice za trgovino, obrt in industrijo. Spomenica zahteva zraven drugega tudi popolno samoupravo šolstva v Sloveniji, razveljavljenje zakona o učbenikih in učilih z 27. septembra 1929, takojšnje razveljavljenje konkurznih razpisov za sestavo šolskih knjig in učil itd.

Spomenica, ki je dokument slovenskih paktov za slovensko samobitnost, podpisujejo sedaj slovenske občine, ko so že prej obč. sveti slovenskih avtonomnih mest sprejeli odločne resolucije prav v smislu spomenice ljublj. akcijskega odbora.

Do sedaj, ko pišemo to poročilo, je podpisalo izmed 370 slovenskih občin 320 slovenskih občin spomenico zoper izrivanje slovenščine iz šol v Sloveniji.

Ze doslej se je torej postavilo odločno $\frac{9}{10}$ občin v Sloveniji

za pravice slovenskega jezika v naših šolah. Upanje je da bo v nekaj dneh še ostala $\frac{1}{10}$ slov. občin izrekla za čisto slovensko šolstvo, kajti zamudniki po veliki večini le iz pozabljivosti niso poslali še podpisov akcijskemu odboru. Ze danes je tedaj takorekoč ves slovenski narod strnjen v boju za slovensko stvar.

Popolnoma sama stoji torej

Ljubljanska „Zveza kulturnih društev“,

ki je podpis omenjene spomenice odklonila ter priobčila v svojem glasilu ljubljanskem „Jutra“ dne 22. prosinca t. l. pismo, v katerem se je z vsemi mogočnimi izgovori izmikala, podpisu spomenice za slovensko šolstvo.

Ljubljanska „Zveza kulturnih društev“, ki je organizacija ljudi okoli „Jutra“, in prejšnjih JNS-arskih mogočnejev.

stoji torej zunaj slovenskega občestva

po lastni zaslugi in naj tam tudi ostane. Naj ne govore več ljudje iz „Zveze kulturnih društev“ o naših slovenskih stvarih naj bodo vedno in povsod jugoslovenski nacionalisti.

O slavnem tedniku „Pohodu“, kjer se zbirajo ljudje, ki so bili stebri ranjke „Orjune“ in ki se je postavil naravnost odkrito zoper slovenske zahteve v šolstvu, kakor smo poročali v zadnji številki našega lista, pa raje ne pišemo. Omenjamo le da „Pohod“ še izhaja v Ljubljani.

Pisavna čobodra

Našemu uredništvu so poslali mesečnik „Budućnost jugoslovenstva“, list, ki skuša uvajati neko novo „azbuko“, pol cirilsko pol latinsko. Taki posredovalni poskusi niso nič novega. Zmeraj se najdejo ljudje, ki jim nobena odločna korenita rešitev ni všeč, ki raje zdravijo rano z mažami, čeprav je že zdavno očitno, da jo more ozdraviti samo še ranocelnikov nož. Za vsako ceno kompromis, ki bo dal nekaj obema, to je tudi geslo in osnovno načelo tega lista, ubupen poskus, rešiti jugoslovenarstvo pred grozečim polomom.

Danes je stvar taka, da se je velika večina narodov odločila za latinsko pisavo in kjer je še nimajo, jo pa uvajajo. Torej ne samo „latinski“ to je romanski narodi jo imajo, ampak prav tako Angleži, Danci, Holandci, Švedci, Norvežani, vsi zahodni Slovani, vsi keltski narodi, vsi prebujajoči se narodi izven Evrope. Nesmisel je torej razglasiti cirilico za nekaj kar edino more Slovane rešiti in zveličati, umska ekonomija pa zahteva prvič, da je čim manj pismenih znakov, ki naj jih človek ima v spominu, drugič pa, da se manjšina ukloni večini. Sicer je pa napačno misliti, da je latinsko pismo kaka posebna romanska iznajdba. Rimski pisci so namreč samo nekoliko spremenili grške črke, ki se spet naslanjajo na razne vzhodne pisavne sestave. Tudi latinico so, zlasti pisano, že v mnogem prilagodili sodobnim potrebam. Za Čeha so jo priredili Hus in njegovi učenci, in husitica bi bila za naše slovensko pismo pravilnejša oznaka, kakor gajica.

V zadnjih letih so na primer Turki popolnoma zavrgli svojo „narodno“ pisavo in Kemal paša — Ata Turk je uvedel v vse šole in urade latinico, ker hoče, da ima njegov narod odprto okno v zahodni kulturni svet. In brezobzirno vstraja pri svojem sklepu, kljub temu, da so se drli „nacionalni“ tuleči derviši še bolj, kakor je to zahtevalo njihovo neomajeno nacionalno prepričanje. Tudi med Japonci je gibanje „Romaji“, ki uvaja latinico v japonsko pismo, že zelo močno. V zadnjem času so že celo Kitajci, ta šolski zgled konservativnosti, spredvideli, da morajo zavreči staro znakovno pisavo če hočejo obstati, in seveda prav tako razmišljajo o uvedbi latinice, prilagojene za svoj jezik.

Nimamo sicer preveč upanja, ali nekaj vendarle, da bo takole kedaj konec tega ali začetek 22. stoletja priromala za Kincezi tudi „Budućnost jugoslovenstva“.

Zmeraj za druge

Neko abesinsko vojno poročilo pravi, da so Abesinci ujeli na svoji severni fronti 800 italijanskih vojakov ponajveč južnih Tirolocev (Nemcev) in Slovencev.

Znano je, koliko Slovencev - vojnih ujetnikov je raztresla svetovna vojna ne samo po evropski Rusiji, ampak tudi po vsej srednji in severni Aziji. In sedaj romajo spet slovenski ljudje v osrčje Afrike kot vojni ujetniki, morebiti sinovi tistih, ki so bili ujeti že v Sibiriji, morebiti celo ti sami. In od Kamčatke do abesinske planote zanaša slovenskega vojaka vojna — za druge.

Zmerom in povsod dela, trpi, krvavi Slovenec za — druge.

Če je kaj veselega pri celi stvari, je kvečjemu, da so slovenski ljudje že to očitno sami spredvideli in da ne kažejo preveč vneme, prelivati svojo kri za druge. Drugače si je vsaj težko pojasniti toliko število ujetih izmed italijanskih vojakov Italije.

Tistega abotnega ponosa, ki so mu ga vcepili njegovi dnevi v Avstriji, kako lepo, sladko in kdovekaj še vse je prelivanje lastne krvi za „presvetlega cesarja“, za presvetlega tujega nemškega cesarja, tistega nenaravnega patriotizma se je potemtakem začel polagoma otrepati, ko je začel razmišljati in spoznal najbolj preprosto resnico, da pomaga samo jačati jarem svojih tlačiteljev, če se bije zanje.

In to je velik korak naprej, korak v boljšo svobodno bodočnost!

Učiteljstvo postaja kritičnejše

Zadnja številka str. vskega glasila slovenskega učiteljstva prikaša uvodnik z naslovom „Liberalno“ in „klerikalno“ učiteljstvo, iz katerega navajamo nekaj značilnih stavkov:

S stališča sedanjega bojnega meteža se kažejo pazljivo opazovalcu vsi junaški „podvigi“ naših „klerikalcev“ in „liberalcev“ iz predvojnih časov v precej idilični luči.

Če gledamo še tako dobrohotno stvarno na tedanja stremljenja, se ne moremo vzdržati pomilovalnega nasmeha na račun tistih, ki skušajo v svoji anahronistični žalbi perspektivi ukleniti gigantske boje današnjih narodov za obstanek in svoboden razvoj v ozke kalupe predvojnega klerikalizma in liberalizma.

Imena so sicer ostala, a vsebine, ki sta jo označili, ni več. Časi, ko se je zahodnoevropski človek še usmerjal v glavnem po teh dveh polih, so nepovračljivo zašli. Vzbuhati stara imena k novemu življenju kaže le nerazumevanje sedanje dobe ali pa — preračunano gesto.

Pri vsej pieteti do časov, „ki so bili“, tudi mimo slovenskega učiteljstva ni hitel čas brez vpliva. Tudi slovenski učitelj je spoznal, da se s preživeli ideologijami ne morejo več voditi boji za nove vrednote in da je skrajni čas, prenehati z donkihotsko politiko smešno tragičnega političnega junačevanja.

Prav bi bilo, če bi učiteljsko glasilo več kot doslej storilo za politično vzgojo slovenskega učiteljstva. V svojih vrstah ima dovolj kritičnih ljudi, ki bi naj v večji meri prišli do besede.

Slovenska kulturna slika

„Naš glas, list za državne nameščence in upokojence“, priobčuje tole značilno pismo svojega naročnika, kulturno sliko, tožbo in obtožbo hkratu:

„Imel sem radio, bil sem naročen na različne knjižne zbirke, časopise, revije itd. Pri predzadnjem znižanju plač sem moral s težkim srcem žrtvovati radio, medtem ko sem vse ostalo obdržal. Kadar sem pričakoval kakšno revijo, sem bil časih že naravnost nestrpen, če je nisem dobil pravočasno. In če sem zvedel, da je kdo drugi izšlo številko dotične revije že prejel, jaz pa še ne, sem bil ljubosumen. Naravnost dožitek pa je bil zame, kadar sem dobil po pošti knjigo, pa naj bo tista kate-rekoli založbe. Kakor star skupuh cekine, sem knjigo božal z rokami in očmi, in kadar sem začel čitati, sem pozabil na vse tegobe življenja. Mi tukaj, daleč proč od železnice, tako rekoč odrezani od sveta, nimamo brezplačnih prosvetnih tečajev, nimamo poučnih in zabavnih predavanj, mi tu še tako zvanega „firbca“ ne moremo pasti, ker nimamo kje. (Pisec živi namreč v majhnem kraju, ki je oddaljen nad 20 km od najbližje železnice; op. ur.) Življenje nam teče enolično dolgočasno naprej, brez sprememb, vsaj brez dobrih sprememb. Le kadar nas zadene kaj težkega, takrat se razburka naša duševnost, kakor narase in se razburi voda ob nalivih, ki pa potem, ko spet upade, šumlja svojo večno enakomerno pesem naprej. Zjutraj gremo v pisarno, opoldne jest (kako banalno!), zvečer iz pisarne — spat. In drugi dan

je spet tak in tako naprej vse leto, vsa leta. Ne vidimo tujih obrazov, ne moremo sestiti v kavarno, da gledamo skozi okno promenado, ne moremo iti gledat, kaj vse bo izbruhal iz sebe prispeli vlak. Ni čuda, če je v takih okoliščinah za človeka revija ali knjiga neobhodno potrebna duševna hrana, ne samo, če hoče iti s tokom časa naprej, ampak tudi zato, da ne otopi. Za bolnega človeka so zdravila potrebna, če hoče ozdraveti; toda če nima denarja, da si zdravila nabavi, kaj pa? Tako smo prisiljeni, odpovedati se vsemu, kajti s plačo, ki jo dobim kot uradnik IX. skupine po 16. letih službe po 1126 Din (čistih) na mesec, si pač ne morem dosti privoščiti."

Monopolizacija učnih knjig in učiteljstvo

Okrajno učiteljsko društvo v Kranju je sprejelo na svojem zborovanju soglasno sledeči sklep:

O monopolizaciji učnih knjig vidi učiteljstvo zlonameren udarec našemu šolstvu. Poskus prisilne unifikacije kulturnih prvin vodi vedno do reakcije. Zato odklanja učiteljstvo v naprej vse posledke, ki bodo nastali zaradi odločnega nastopa staršev in vse naše kulturne javnosti, ako se razpis bivše vlade ne razveljavi in se ne ustvari nov načrt na demokratični podlagi, t. j. s soglašanjem prizadetega naroda.

Vendar se je našlo učiteljsko društvo, ki je v tej zadevi spregovorilo odločno besedo. Slovenska javnost pričakuje prav od učiteljstva, da se postavi na čelo boja za pravice slovenskega jezika v šoli. Če se ne motimo, je sličen sklep napravilo tudi celjsko učiteljsko društvo. A kje so druga društva? Tudi ne bi smelo ostati samo pri enkratnih sklepih. To so vprašanja, ki segajo globoko v kulturno, prosvetno in narodno življenje Slovencev. Zato je slovensko učiteljstvo dolžno, da o njih načelno razpravlja ter nasproti njim zavzema jasno, odločno stališče in sicer na način, ki bo našel odmeva v vsem javnem življenju.

MALI ZAPISKI

Prepovedane knjige.

Državno pravdnitvo v Zagrebu je prepovedalo širiti sledeče knjige:

- 1) Tko vlada u Rusiji?

2) Židovska masonerija.

3) Marksizam,

ki so vse izšle kot zvezek št. 12, 13, 8 Moderne soc. knjižnice.

Usoda anonimne ovadbe.

„Učit. Tovariš“ priobčuje z velikim zadovoljstvom rešitev neke anonimne ovadbe v zadevi „Našega Rodu“ po Glavnem prosvetnem svetu. Gl. prosv. svet je prišel do zaključka, da ne vsebuje anonimna ovadba nič konkretnega in je zato brezpredmetna.

Mi pa se čudimo, kako je mogoče, da je anonimna ovadba preko raznih instanc sploh prišla do Glavnega prosvetnega sveta in se je tam obravnavala. Koliko uradnikov je imelo posla z njo, koliko časa se je potratilo! Ali je tega treba? Kdaj pridemo zopet tako daleč, da bodo anonimne ovadbe romale v koš? Ali čuti učiteljstvo, kje je jedro zla? Mi smo glede tega že zdavnaj na jasnem.

Hrvaško vprašanje.

„Völkischer Beobachter“, oficielno glasilo nemške vlade, priobčuje sestavek „Jugoslovanske skrbi“. V njem pravi, da je rešitev hrvaškega vprašanja tudi za Stojadinovićevo vlado življenjsko vprašanje. Skrb zaradi Hrvatov leži težko na ljudstvu in državi. Tako v notranji kakor zunanji politiki pomeni abstinenca Hrvatov in njegovega vodstva zmanjšano politično udarnost Jugoslavije. Bati se je tudi legitimistične propagande. V korist Jugoslavije bo tedaj, če reši hrvaško vprašanje dokončno in zadovoljivo, še preden se bo habsburška restavracija v Avstriji bolj vidno izoblikovala.

Novi časi?

Kakor poroča „Istra“, so začeli v zadnjih časih na Reki ljudje zamenjavati Mussolinijeve slike s kraljevimi.

Znamenja previdnosti. Zaradi pomanjkanja patriotizma pač ne morejo nikogar prijeti, ki je obesil kraljevo sliko v svojem lokalni, a obenem so tudi nekako zavarovani, če bi se takole s fašizmom kaj zgodilo.

Novi spomeniki . . .

Angleška oboroževalna industrija je v rokah zasebnikov. Glavni razlog, s katerim se zasebni podjetniki bore proti temu, da bi izdelavo orožja prevzela država sama, je ta, da zasebniki lahko orožje prodajajo tudi drugim državam. S tem produkcijo zelo povečajo, omo-

gajo velike zaloge, ki pa se v primoru potrebe takoj lahko v celoti porabijo doma. Ta razlog je popolnoma v skladu z ugotovitvami omenjenih gospodov, da so ideali o svetosti življenja in krivičnosti vojne zmotni in pretirani. Nad tem so se pretekli teden razburjali angleški pacifisti. Kajti angleške matere bodo spet lahko stale pred spomeniki, na katerih bo na eni strani vklesan napis: „Ta top smo po krvavi boju in mnogih izgubah osvojili“. Na drugi strani pa bo vklesano ime: „Armstronge ed Vickers.“

Albanija v zatišju.

Albanija živi zadnji čas v zatišju. Spričo napetih političnih dogodkov v svetu je pozornost mednarodnega sveta obrnjena bolj v sredino Sredozemlja in Severno Afriko. Tako se brez posebnih komentarjev izvršuje preurejanje albanske vojske, v katero so sprejeli večje število nemških instruktorjev. Albanski vojaški krogi zatrjujejo, da sistem, „ki je uveden po italijanskih instruktorjih, ne odgovarja temperamentu in miselnosti albanskega ljudstva“. Nemško strogost imajo za bolj primerno pri uvajanju vojaške discipline. Angleški listi, ki so o teh reformah takoj pisali, opozarjajo v zvezi s tem na dejstvo, da je večina členov sedanje vlade izšolanih v Nemčiji in Avstriji in da njih zveze s tema dvema nemškima državama iščejo ravnotežje naproti dosedanji politiki, ki je bila popolnoma v območju italijanskih vplivov.

Sedanja albanska vlada se zelo trudi za večje notranje pomirjenje. Praznovanje letošnjega praznika neodvisnosti 28. novembra je bilo izvršeno z večjo važnostjo, ko zadnja leta. Letos je bilo 23 let, kar je Izmail Bej Vlora v Valoni razvil ustavo neodvisne Albanije. Ob tej priliki je kralj pomilostil nad sto političnih jetnikov, od katerih je bila večina obsojena na dosmrtno ječo. Trije od teh so bili vpleteni v valonsko ovaduško zaroto l. 1932, ostali pa v Fierijevo vstajo v letošnjem letu — letošnji praznik neodvisnosti je Albanija porabila za to, da se spričo velikega dela, ki ga imajo njihovi pokrovitelji in prijatelji, pripravijo na še večjo neodvisnost . . .

Še: „Nesreča zaradi Matterhorna“.

G. dr. Turk Ernest, profesor na drž. klasični gimnaziji v Ljubljani, nas prosi za objavo, da on ni identičen z dr. E. T., ki je za „Jutro“ prepisal sestavek „Nesreča na Matterhornu“.

Urednik in izdajatelj: Mavčič Adolf, Kranj

Janez Kocmur:

Malo popravka

Prispevek k slovenski politični zgodovini.

(Nadaljevanje.)

Dobro leto po konferenci — spomladi 1911 — je bil Cankar v gostih pri zdravniku dr. Lojzu Kraigherju pri Sv. Trojici v Slov. goricah. Tu je nastopil tudi z živo besedo zoper malotenje slovenske kulture. Govoril je bil sicer že prej na dveh predavanjih v Trstu, a ne tako ostro. To je bilo še pred konferenco. Pri Sv. Trojici je na učiteljski konferenci, obžalujoč, da Slovenci še nimamo napisane kulturne zgodovine, dejal m. dr.: „To je škoda že zategadelj, ker bi nam šele ta zgodovina razkrila vse bogastvo, ki ga imamo, povedala bi nam, da nikakor nismo tako siromašni, kakor tarnajo mnogi malodušneži in strahopetci, vcepila bi nam ljubezen do te naše slovenske kulture, ki jo vse premalo ljubimo, prav zato, ker je premalo poznamo; in dala bi nam ponos, ki nam je dandanašnji po mojih mislih še bolj potreben kakor slovensko vseučilišče!“

S tem potrebe slovenskega vseučilišča ni zanikal, marveč je le poudaril, da brez potrebnega ponosa tudi ne more biti najvišjega učilišča. Dalje je rekel: „V Cvetju slovenskega pesništva“, ki ga je za hrvaško „Matico“ zbral prof. Ilesić, je zapisal ta profesor: „Što imamo, to rado dajemo, svojo liriko; nama treba hrvaške epike“. Bog nas varuj, če bi drugega ne imeli nega svojo liriko! . . . In če to pomislimo, ter zraven še ponovimo znano in priznано resnico, da smo jih v liriki daleč presegli, tedaj brez ošabnosti lahko rečemo, da je kultura slovenskega naroda, kakor se izraža v književnosti, na slovenskem jugu najvišja.“

Potem: „Prešeren se je namreč ravnal po tisti, tako naravni in preprosti resnici, da so knjige za to na svetu, da jih ljudje beró! — in če naj jih beró, jih morajo razumeti. Pisal je torej v jeziku tistega naroda, iz katerega je bil rojen. On ni obupoval, kakor Stanko Vraz, in tarnal, da je ta njegov narod majhen, da nima kulturne prihodnosti. Ni se boril za abstraktno idejo umetno zverženega skupnega jugoslovanskega jezika, ki bi ga ne razumeli ne Slovenci in ne Hrvati. Ko je 1833. nehala izhajati „Kranjska čbelica“, je Vraz poslal nekaj

svojih pesmi Prešernu za „Illyrisches Blatt“; Prešern pa mu je odgovoril: „Priloženih pesmi nismo priobčili zategadelj, ker so za beroče občinstvo preveč nerazumljive“ — in je še do dal, da tiste pesmi tudi on sam in Kastelic komaj napol razumeta. — Pa naj bi jih bilo razumelo široko slovensko občinstvo! — V tem, da je Prešeren vkljub vsem vabljenim fantastičnim idejam, kljub popolnemu duševnemu in političnemu mrivilu v ljudskih množicah, kljub nerazumevanju in celo nasprotovanju od strani maloštevilnega domačega izobraženstva postavil književnost na granitno podstavo narodnega jezika, v tem je Prešernova največja zasluga za slovensko književnost in kulturo. Le malo je imel Prešeren prijateljev, ki so že za časa njegovega življenja poznali in prikazovali njegovo genialnost.“

Vsak dvom, ali je Cankar Tivolsko resolucijo obsojal ali ne, pa morajo razpršiti njegove besede na predavanju „Vzajemnosti“ v ljubljanskem Mestnem domu dne 12. aprila 1913, kjer je dejal: „Slovenska socialnodemokratska stranka je pred štirimi leti sklicala v Ljubljano jugoslovansko konferenco, katere so se udeležili zastopniki jugoslovanskih strank — samo Bolgara, če se prav spominjam, ni bilo nobenega. Kar se je tam govorilo in sklepalo, zame ni tako važno, kakor že samo dejstvo, da so zastopniki delavstva vseh jugoslovanskih narodov začutili potrebo medsebojnega razgovora. Neprijetno mi je bilo edino le, da se stranka ni omejila na strankine in politične zadeve, temveč da je mimogrede sklepala tudi o čisto kulturnih in jezikovnih vprašanjih. Prepričan sem, da prihodnja konferenca te napake ne bo ponovila.“

Konferenca je pač lahko sklepala o čemerkoli, drugo pa je, koliko so njeni sklepi umestni. S tem v zvezi je Cankar dalje poudaril, da „ima jugoslovanski problem razkosanega naroda, ki se v življenju človeštva ne more uveljaviti, dokler se ne združi v celoto . . . Kakšno jugoslovansko vprašanje v kulturnem ali celo v jezikovnem smislu zame sploh ne eksistira; toda rešeno je bilo takrat, ko se je jugoslovansko pleme razcepilo v četrto narodov, s četrtem, čisto samostojnim kulturnim življenjem. Po krvi smo si bratje, po jeziku vsaj bratrancei — po kulturi, ki je sad večstoletne separatne vzgoje, pa smo si med seboj veliko bolj tuji, nego

je tuj naš gorenjski kmet tirolskemu, ali pa goriški viničar furlanskemu.“

„Toliko bodo priznali gotovo tudi najbolj hripavi Ilirci,“ je nadaljeval, „ako pride do političnega združenja jugoslovanskih narodov, — in ne samo moja vroča želja je, temveč tudi moje prepričanje, da do tega združenja res pride — tedaj se to ne sme zgoditi drugače, kakor da se združijo enakopravni in enakovredni narodi. Že sama ta enostavna misel nam kaže polje, kjer moramo ostati in sejati ne le zase, temveč za vse jugoslovansko. To pa je naše lepo domače slovensko polje. Pod avstrijskim valptom v svoji ječi in revščini in mnogoštevilnih nadlogah smo povzdignili svojo kulturo tako visoko, da je kras in veselje. To je izraz narodne moči, ki ne zaostaja prav nič za tisto močjo, ki se je pojavila pred Lozeogradom in Kumanovem. Glejmo, da bomo v sebi zdravi, močni in duševno bogati (če že ne drugače), tako da nekoč ne pridemo k bratom prosit miloščine, temveč, da jim prinesemo darov; ali pa še bolje — da si pridejo bratje sami po te darove, preden bi jih mi ponujali.“

S temi besedami se je izpovedal Cankar za Slovence in Jugoslovane v najplemenitejšem smislu. In ali ni, kakor da govori tudi tivolskim zborovalcem, ko pravi dalje: „ . . . premalo gledamo nase, premalo mislimo nase! Ljudje so zdaj med nami — saj jih lahko vsak dan slišite — kako bi nas najrajši kar prodali — kar dali «vbogajme». In: „Meni pa se le zdi, da ostanemo pri tej stvari in naravni misli, vkljub vsem radikalnarodnim strahopetcem. Strahopetci, res, to je prava beseda. Zakaj še pred par dnevi sem bral izpod peresa takega oblastnega Ilirca članek, ki odklanja naš stari narodni program, zedinjeno Slovenijo, iz edinega razloga, ker bi tega programa uresničenje ne bilo po volji Nemcem! Takemu radikalnemu učenjaku postavimo kar spomenik! — Najbolj gnusni so, res — gnusni! — pa se mi zde tisti ljudje, ki čisto brez vzroka in povoda spravljajo v zvezo s političnim jugoslovanskim vprašanjem še slovenski jezik. Kar punujajo ga, kar mečejo ga čez mejo, še ne vprašajo, kdo bi več zanj dal. Jaz še nisem videl Hrvatov, ki bi prišel ponujat k nam svojo hrvaščino. Pri nas je drugače! („Slovenec“ — „Matica“) Tako smo siti svoje kulture, da nam je že odveč in da bi jo najrajši vrgli čez plot.“